

Adriana Sowała, Julia Mejer
 Politechnika Łódzka
 Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska

Ulica Włókiennicza – manifest przemian centrum Łodzi

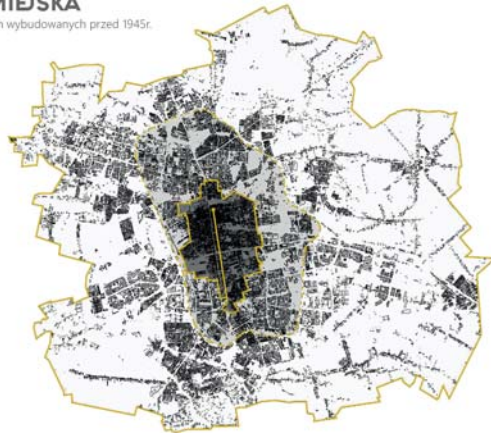
Celem artykułu jest omówienie koncepcji przestrzennych zmian w tkance miasta i przedstawienie skutecznych sposobów na ich realizację dzięki zaangażowaniu różnych środowisk wpływających na kształt Łodzi. Przedmiotem rozważań jest problem rewitalizacji ul. Włókienniczej jako kluczowego projektu w zakresie realizacji strategii miasta opartej na kreatywności i nowego, innowacyjnego definiowania architektury w kontekście miejskim.

słowa kluczowe: architektura, rewitalizacja, Łódź, miasto.

Strefa Wielkowiejska – najstarsza struktura miejska w Łodzi

Wybudowane w latach siedemdziesiątych XIX wieku kamienice stały się najpowszechniejszą formą zabudowy, tworząc tym samym wygląd Strefy Wielkowiejskiej. Ta niezwykła, największa obszarowo w skali kraju tkanka, jeśli chodzi o tak dobrze definiowane miasta, to jedna z najatrakcyjniejszych stref miejskich w Polsce. To obszar o powierzchni 1400 ha, zamieszkały przez 21% populacji miasta. Strefa Wielkowiejska jest jedną z najlepiej ukształtowanych urbanistycznie struktur, zawierającą najwięcej okazałych budynków mieszkalnych i fabrycznych oraz regularnie i najpełniej zabudowanych, jednolitych kwartałów, charakterystycznych dla centrów miast dziewiętnastowiecznych. Strefa Wielkowiejska jest wartością kulturową charakteryzującą się dużym zagęszczeniem „funkcji miejskich”, zarówno lokalnych, jak i metropolitalnych.

STREFA WIELKOWIEJSKA
 ponad 100 tys. obiektów zabytkowych wybudowanych przed 1945r.

Ryc. 1. Schemat Strefy Wielkowiejskiej
 Źródło: *Strategia Przestrzennego Rozwoju Łodzi 2020*

Jednocześnie jest to obszar o największej liczbie budynków w złym stanie technicznym. Duża część kamienic ma deficyty w zakresie podstawowego wyposażenia, do których należą między innymi CO i węzły sanitarne. Jest to także obszar, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska społeczne. Według statystyk 70% interwencji policji miało miejsce w obrębie strefy, a niemal 35% mieszkańców tego obszaru spełnia kryteria ubóstwa.

Różne oblicza rewitalizacji

Celem rewitalizacji jest ożywienie centrum miasta i odwrócenie negatywnych trendów, takich jak zanik funkcji danego obszaru czy też brak dostosowania tych funkcji do potrzeb mieszkańców i jednostek gospodarczych. Chodzi także o ograniczenie, a w przyszłości likwidację negatywnych zjawisk społecznych, takich jak: ubóstwo, przestępczość, degradacja przestrzeni społeczno-gospodarczych, jak na przykład zły jakości infrastruktura.

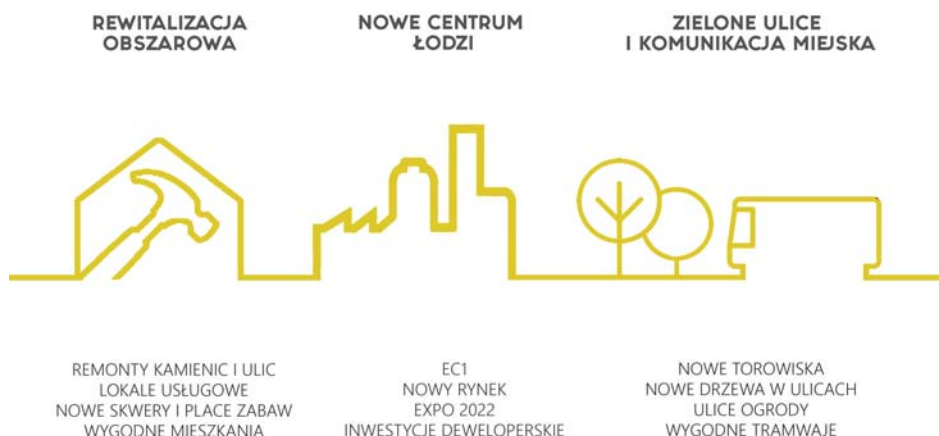

Ryc. 2. Schemat celów rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne

Pojęcie rewitalizacji wiąże się z odzyskiwaniem najcenniejszych obszarów miasta, wprowadzaniem do niego nowych form zagospodarowania i odkrywaniem potencjału w zdegradowanych strukturach miejskich. W Łodzi jest to osiągnięte przez szereg działań w centrum, które dotyczą jakości przestrzeni, potrzeb mieszkaniowych, nowych inwestycji czy usprawnień w komunikacji. W obszarze zabudowy strefy wielkomiejskiej, gdzie intensyfikują się problemy społeczne, poprawa przestrzeni musi iść w parze z polepszeniem warunków życia, co zapewniają szerokie działania społeczne, kulturalne i edukacyjne.

Ryc. 3. Schemat przykładowych działań w centrum Łodzi

Źródło: opracowanie własne

Ulica Włókiennicza – architektoniczna ikona rewitalizacji

Niewątpliwie takim miejscem, gdzie problemy społeczne są zauważalne jest ul. Włókiennicza. W latach 50. i 60. ulica została pozbawiona wszystkich detali historycznych, przez co wygląda tak, jakby czas o niej zapomniał. Do dziś budzi strach nie tylko stanem architektury, ale przede wszystkim sposobem bycia jej mieszkańców.

Na początku ubiegłego roku przedstawiono pomysł, by ulicę dziś omijaną szerokim łukiem przemienić w turystyczną atrakcję i ikonę działań rewitalizacyjnych. Miało być to możliwe dzięki oddaniu elewacji wyznaczonych do remontu kamienic w ręce artystów. Elewacje miały być kolorowe, w geometryczne wzory, murale, posadzka pokryta mozaiką. Wobec licznych kontrowersji, jakie budziły wizualizacje tego projektu, zdecydowano jednak, że elewacje kamienic ma wyróżniać nie street-art, lecz architektura. W tym celu powołano komitet złożony z profesorów łódzkich uczelni, architekta miasta oraz miejskiego konserwatora zabytków. Efektem prac Akademii Sztuk Pięknych i Biura Architekta Miasta z wybranymi doktorantami i młodymi architektami jest kilkanaście architektonicznych koncepcji elewacji, wykreowanych w oparciu o ideę historycznego detalu, z ogromną atencją dla łódzkiej specyfiki i charakteru kamienic.

Przy użyciu współczesnych form wyrazu i materiałów, takich jak na przykład stal nierdzewna czy aluminium, przy tworzeniu artystycznych przetworzeń detalu na elewacjach na ul. Włókienniczej rozpoczął się dialog z historią; gesty niosące wizualne napięcia, nieustannie konfrontują tradycję ze współczesnością. Można powiedzieć, że powstające elewacje to pokazanie historycznego detalu oglądanego przez soczewkę współczesności. To uprzytomnienie, że dziedzictwo kulturowe architektury może być spójne ze współczesnością, a nowoczesność jest o wiele bardziej różnorodna niż ta, która nas otacza.

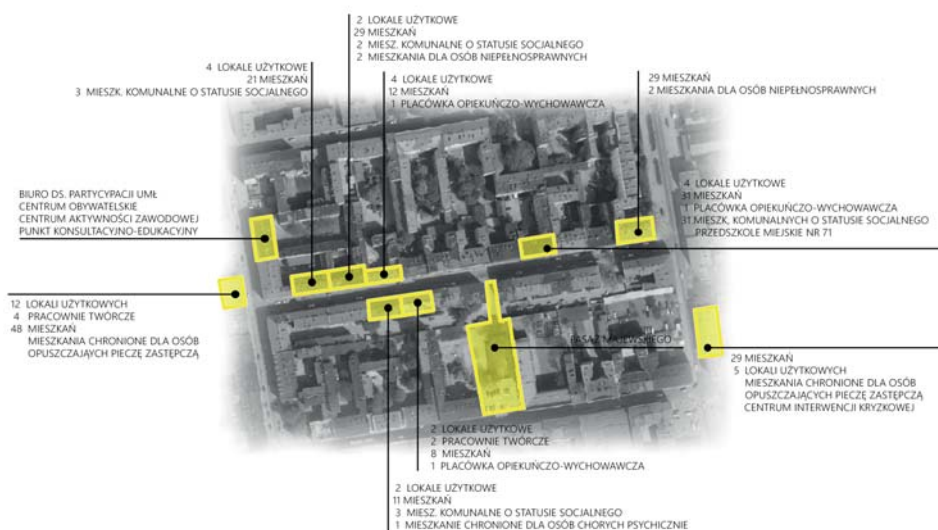
Ryc. 5. Wizualizacje projektowanych elewacji kamienic
od lewej: ul. Włókiennicza 12, ul. Wschodnia 52, ul. Włókiennicza 20, ul. Wschodnia 54
Źródło: <http://rewitalizacja.uml.lodz.pl/dzialania/1-okolice-ul-wlokienniczej>

Na zmiany należy nawet patrzeć przez pryzmat powrotu systemu odwiecznych, istotnych kulturowo wartości w architekturze. Wyrazem tego nurtu i obecnego wzrostu zainteresowania architekturą przełomu XIX i XX wieku jest ożywiona dyskusja nad formami architektonicznymi, wpisującymi się w ciąg rozwojowy miasta. Stąd rodzi się ciągła potrzeba poszukiwania współczesnych środków wyrazu dla łódzkiej architektury, a tym samym potrzeba odpowiedzi na pytanie: „czym jest nowoczesność w architekturze”? Czy jest to eliminacja, rewolucyjność, a może mądra i świadoma ewolucyjność?

Ulica Włókiennicza – flagowy obszar działania rewitalizacji społecznej

Rewitalizacja to przede wszystkim praca z ludźmi, z lokalną społecznością. I nawet jeśli remonty budynków i przestrzeni publicznych są najbardziej efektywne – najważniejsze jest przezwyciężenie kryzysu społecznego. Szczególnie ważna jest rola ośrodków, które w ramach rozwiązywania problemów społecznych zorientowane są na programy aktywizacyjne i usamodzielnienie osób wykluczonych społecznie. W związku ze zmieniającą się sytuacją społeczno-gospodarczą oraz takimi problemami jak: ubóstwo, bezrobocie, starzenie się populacji oraz pogłębiająca się dezintegracja grup społecznych, stawiane są nowe zadania¹. W związku z tym na ulicy Włókienniczej zrealizowane zostaną inwestycje pomagające w rozwoju społecznym,

¹ J. Przywojska, *Rewitalizacja miast: aspekt społeczny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016, s. 181-186.

Ryc. 6. Schemat przedstawiający projektowane funkcje w obszarze nr 1

Źródło: opracowanie własne.

takie jak: placówki opiekuńczo-wychowawcze, mieszkania dla osób niepełnosprawnych, mieszkania chronione dla osób opuszczających pieczę zastępczą, mieszkania chronione dla osób chorych psychicznie itp.².

Łączy nas podwórko

Nasz rok upłynął pod znakiem słowa „Włókiennicza”. Temat Włókienniczej pojawiał się nie tylko w aspekcie myślenia o wyżej wspomnianej kamienicy. Koleje losu doprowadziły nasz duet na interdyscyplinarne warsztaty organizowane przez Urząd Miasta i Akademię Sztuk Pięknych w Łodzi. Temat Włókienniczej znów stał się żywy. Warsztaty dotyczyły bowiem rewitalizacji podwórek w kamienicach przy tej właśnie ulicy. Warsztaty trwające 4 miesiące miały na celu wprowadzenie wybranej grupy studentów w temat rewitalizacji tego obszaru, nie tylko w wymiar estetyczno-architektoniczny, ale także społeczny. Wraz ze studentami Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej i Akademii Sztuk Pięknych spotykaliśmy się z przedstawicielami samorządu, władz miasta, społecznikami. Była to ciągła rozmowa o mieszkańcach i ich potrzebach, o społecznych strukturach, o wyglądzie miasta. Efektem tych spotkań i prac grupowych były projekty podwórek, które zostały zaprezentowane podczas Ogólnopolskiej Konferencji Miasto 2.0 Rewitalizacja +Biznes, której gościem honorowym był architekt Daniel Libeskind.

² Por. <https://rewitalizacja.uml.lodz.pl>, [dostęp: 27.11.2019].

Ryc. 6. Wizualizacja projektu podwórka

Źródło: opracowanie własne na potrzeby interdyscyplinarnych warsztatów dotyczących rewitalizacji podwórek przy ul. Włókienniczej

Ryc. 7. Wizualizacja projektu podwórka

Źródło: opracowanie własne na potrzeby interdyscyplinarnych warsztatów dotyczących rewitalizacji podwórek przy ul. Włókienniczej

Podsumowanie

Włókiennicza to obietnica zmian. To flagowy projekt miasta. My widzimy w niej szansę. Miasto nigdy wcześniej nie stało przed takim wyzwaniem. Posługując się formalnym rozumieniem rewitalizacji, korzysta ze swojej specyfiki, nadając działaniom architektonicznym unikalny charakter w takiej skali, na jaką nie odważy się żadne inne miasto.

Projekt Włókiennicza jest kluczowym projektem w zakresie realizacji strategii miasta Łodzi, opartej na kreatywności i innowacyjności. Na naszych oczach pisze się nowa historia miasta. Jesteśmy świadkami nie tylko istotnych zmian w kontekście rozumienia rewitalizacji, ale mamy okazję zobaczyć, jak powstaje nowa jakość pojmowania i odczuwania miasta.

Chcemy pokazać, że rewitalizacja nie jest tworem tylko grup profesjonalnych, architektów. Miasto to wspólna sprawa i to my decydujemy o jego kształcie. To wielki projekt, na który każdy może mieć wpływ. To wymiar estetyczny, urbanistyczny, inwestycyjny i społeczny. A mądra rewitalizacja działa na każdym z tych pól jednocześnie.

W obecnych czasach nikt nie pisze już manifestów. Ta forma wyrażania poglądów, racji i zdań zastąpiona została opisową, długą wypowiedzią. Manifesty w architekturze, porzucając słowa, przybierają formę „mówiących” budynków. To one są manifestem, czyli krótkim przekazem – czytelnym, treściwym i szczerym. Włókiennicza jest manifestem. Manifestem chęci zmian i nowego definiowania architektury w kontekście miejskim.

Bibliografia

Dominiaczak M., Zaguła A., *Typologia łódzkiej kamienicy*, Wydawca Urząd Miasta Łodzi, Łódź 2016.

Bazuń D., Kwiatkowski M., *Rewitalizacja: podejście partycypacyjne*, Oficyna Naukowa Ewa Pajestka-Kojder, 2017.

Przywojska J., *Rewitalizacja miast: aspekt społeczny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2016.

<https://rewitalizacja.uml.lodz.pl/>.

Włókiennicza Street – The manifesto of transformation of Łódź city core

Summary

The spatial concepts of changes in the city and effective modes of implementing them thanks to the involvement of various environments which have influence on the shape of Łódź based on the Włókiennicza Street project which is a crucial project in the city strategy. This strategy is based on a creative and innovative way to define architecture in urban context.

keywords: *architecture, revitalization, Łódź, city.*